

Respons

Turkmenistan: Etniske russere

Problemstilling/spørsmål:

- Er etniske russere i Turkmenistan økonomisk og sosialt diskriminert, evt. utsatt for overgrep fra myndighetenes side pga. sin etnisitet?

Etniske russere i Turkmenistan

Generelt

Etniske russere utgjør 6,7 % av befolkningen i Turkmenistan. Etniske russere og etniske usbekere (9,2 %) er de største minoritetsgruppene i landet. Turkmenistan har totalt ca. 4 1/2 millioner innbyggere (2004-tall) (US Dep of State 2008). Antallet etniske russere i Turkmenistan, som i de øvrige tidligere sovjetrepublikkene, har sunket kraftig etter Sovjetunionens oppløsning i 1991.

Dobbelt statsborgerskap

En del etniske russere i Turkmenistan har dobbelt statsborgerskap (russisk/turkmensk).¹ De som har dobbelt statsborgerskap opplever en mistillit fra turkmenske myndigheter fordi de lett kan reise inn og ut av Turkmenistan med sine russiske pass (IWPR, 2009). De som har russiske pass reiser visa-fritt til Russland og også til flere vestlige land. I rapporten fra IWPR går det fram at de innbyggerne som har dobbelt statsborgerskap føler seg tryggere og mer beskyttet enn de som kun har turkmensk statsborgerskap. De forventer en beskyttelse fra Moskva. Dobbelt statsborgerskap gjør det vanskeligere for turkmenske myndigheter å utøve full kontroll. I samme artikkel går det fram at til tross for at det blir sett på som et privilegium å ha dobbelt statsborgerskap, innebærer det en torn i øyet hos myndighetene og kan være grunnlag for diskriminering fra myndighetenes side. Enkelte skjuler sitt doble statsborgerskap i redsel for ikke å få tilgang til universitetet, eller av redsel for å bli sagt opp fra jobben.

¹ Dobbelt statsborgerskap i Turkmenistan er behandlet i "Landinfo respons Turkmenistan: Dobbelt statsborgerskap", 15.09.2009.

Språklig diskriminering i form av utestenging fra samfunnet, tidligere og under Berdymuhammedov

Menneskerettighetssituasjonen under tidligere president Sapamurat Niyazov (1990 – 2006) var på alle måter svært bekymringsfull. Hans svært totalitære lederstil førte bl.a. til store begrensninger i etniske minoriteters rettigheter. De etniske minoritetene ble tvunget til en såkalt turkmenisering som innebar fravær av opplæring i eget språk (herunder russisk), og krav om å kle seg i turkmensk nasjonaldrakt (Crisis Group 2007). Nyhetsbyrået IRIN skriver i 2005 at det foregår noe russisk undervisning i landet, men at kasakhiske, usbekiske og armenske språkskoler har vært nedlagt siden 1991.

Etniske minoriteter ble ekskludert fra arbeid i offentlig sektor, nektet tilgang til utdanning på sitt morsmål, hindret i utøvelse av sin religion, og kontinuerlig blitt ydmyket av politiet, heter det i samme rapport fra IRIN. Det rapporteres videre om at ansettelse i offentlig sektor, som dominerer den nasjonale økonomien, er betinget av å være tredje generasjons turkmener (IRIN 2005).

Gurbanguly Berdymuhammedov ble utnevnt som president etter at Niyazov døde i 2006.

En sivil aktør i Turkmenistan opplyser at nasjonalisme, det vil si ideen om hovednasjonens dominans/turkmenernes overlegenhet over alle de andre, er et produkt av statlig propaganda og ideologi i Turkmenistan. Nasjonalismen spres av myndighetene og støttes av byråkratiet. Kilden viser til at nasjonalismen har sine røtter i de “demokratiske” og nasjonalistiske intelligentskretsene som fant sted i slutten av 1980- og begynnelsen av 1990-årene. Den gangen var det populært med ideen om “tospråkighet”, dvs. innføring av turkmensk språk på lik linje med russisk i vitenskapelig arbeid og offentlig forvaltning. President Niazov startet imidlertid etter hvert med en ren utryddelse av det russiske språket og foretok masseoppsigelser av de russiskspråklige. Det ble opprettet spesialkommissjoner for språkkontroll som eksaminerte folk og degraderte dem til lavere stillinger. Dette førte til at mange bedrifter og bransjer måtte legge ned sitt arbeid. Utviklingen innen utdanning, helsevesen og bankvesen stoppet opp. Den samme kilden opplyser at når presset fra myndighetene minsker, noe som har skjedd flere ganger, blir russisk igjen brukt i deler av statsforvaltningen. Samtidig som russisk igjen inngår i statsforvaltningen, begynner byråkrater å overføre sine barn til russiskspråklige klasser på skolen. Så snur situasjonen igjen og “turkmeniseringen” av samfunnet gjenopptas. De negative konsekvensene av turkmeniseringen er masseoppsigelser, og i tillegg mangel på et omskoleringsprogram som gjør det mulig for folk å lære språket, hevder den sivile aktøren. Ikke bare etniske russere opplever denne problematiske språksituasjonen, men også armenere, aserbajdsjanere og andre (e-postutveksling, september 2009).

Ovennevnte kilde opplyser at et av de største bruddene på menneskerettigheter forbundet med etnisk og språklig tilhørighet har vært jobbforbud. De som har hatt dårlige, eller ingen, språkkunnskaper i turkmensk har blitt presset ut av de offentlige strukturene eller blitt beholdt i ubetydelige stillinger. Mangelen på undervisning på russisk ved høyskoler fratrukker alle ikke-turkmenere muligheter til sosial utvikling. Den russisk-språklige befolkningen er presset ut av samfunnslivet og kulturlivet (e-postutveksling, september 2009).

Ifølge samme kilde er situasjonen for etniske russere i dag like vanskelig som under Niyazov. På enkelte områder er situasjonen blitt enda vanskeligere. Berumykhamedov er en enda større nasjonalist enn Niyazov. Nå har han akkurat gjenopptatt kontroll av turkmensk kunnskapen hos alle de offentlig ansatte. Det er innført strengere regler for arbeidsantrekk for kvinner, både for turkmenske og ikke-turkmenske. De blir tvunget til å gå på jobb i klær som er tilpasset turkmensk folkedrakt. Ingen avvik er tillatt. Avvik fører til oppsigelse. Det er ingen forbedring hva angår undervisning på russisk språk (e-postutveksling, september 2009).

Det finnes ingen massemedier på russisk i Turkmenistan og det er ingen tilgang på utenlandske aviser og tidsskrifter. Et teater ble først stengt og så gjenåpnet etter protester fra russiske og internasjonale kulturaktører, opplyser den sivile aktøren (e-postutveksling, september 2009).

Fysiske overgrep grunnet etnisitet

Landinfo har gjennom et bredt utvalg av kilder fra Refworld ikke funnet informasjon om fysiske reaksjoner overfor russiske minoriteter eller andre minoriteter, ene og alene som følge av etnisitet.

Den sivile aktøren opplyser at episoder med fysisk vold grunnet etnisitet nesten ikke finnes i dag. Kilden opplyser at i 2003 var det mange tilfeller hvor russiskspråklige (personer med dobbelt statsborgerskap) ble kastet ut av sine leiligheter. Menneskerettighetsaktivister reagerte og påpekte dette, og det ble slutt på slike tilfeller. Kilden opplyser videre at ingen arresteres eller straffeforfølges pga. sin etniske tilhørighet, og at alle er likestilt uavhengig av etnisitet. Heller ikke i fengslene er etnisitet et tema. Det er ikke registrert tilfeller av undertrykkelse eller diskriminering. Det samme gjelder hæren. Heller ikke her er det tilfeller av undertrykkelse grunnet etnisk tilhørighet. Det forekommer voldsepisoder i hæren. Disse er ikke knyttet til etnisitet, men mer til oppgjør mellom klaner turkmenerne imellom.

En respons er et svar på konkrete spørsmål og problemstillinger som saksbehandlere i utlendingsforvaltningen har stilt Landinfo. Responser er ikke ment å være utfyllende redegjørelser for et tema eller et spørsmål, men skal gi svar på de konkrete spørsmålene som er stilt, og ellers inneholde det som til enhver tid trengs av bakgrunnsinformasjon.

Referanser

Muntlige kilder:

- Helsingforskomiteen i Oslo (E-postutveksling, september 2009)
- Sivil aktør i Turkmenistan (E-postutveksling, september 2009)

Skriftlige kilder:

- Crisis Group (2007, 12. februar) *Turkmenistan after Niyazov*. Bishkek/Brussels: CG. Tilgjengelig fra

Respons **Turkmenistan: Etniske russere**

http://www.crisisgroup.org/library/documents/asia/central_asia/b60_turkmenistan_after_niyazov.pdf [lastet ned 19. oktober 2009]

- Institute for War and Peace Reporting (IWPR) (2009, 31. mars). Uncertain Times for Turkmenistan's Dual Passport Holders. RCA No. 571. Tilgjengelig fra <http://www.unhcr.org/cgi-bin/texis/vtx/refworld/rwmain?page=country&docid=49dc4b2418&skip=0&coi=TKM&querysi=citizenship&searchin=fulltext&display=10&sort=date> [lastet ned 19. oktober 2009]
- IRIN (2005, 18. august) *Turkmenistan: Focus on ethnic minorities*. Ankara: IRIN. Tilgjengelig fra <http://www.irinnews.org/report.aspx?reportid=28903> [lastet ned 19. oktober 2009]
- Landinfo (2009, 15. september). *Landinfo respons Turkmenistan: Dobbelt statsborgerskap*. Oslo: Landinfo. Tilgjengelig fra http://www.landinfo.no/asset/1008/1/1008_1.pdf [lastet ned 19. oktober 2009]
- US State Department (2008, 19.september). *Report on International Religious Freedom - Turkmenistan*. Washington DC: US State Department. Tilgjengelig fra <http://www.unhcr.org/refworld/country,,,TKM,,48d5cbfac,0.html> [lastet ned 19. oktober 2009]

© Landinfo 2009

Materialet i denne publikasjonen er omfattet av åndsverklovens bestemmelser. Uten særskilt avtale med Landinfo er enhver eksemplarfremstilling og tilgjengeliggjøring bare tillatt i den utstrekning det er hjemlet i lov.